

НЕОБХІДНІСТЬ ПЕРЕХОДУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК

Впровадження принципів сталого розвитку в господарській діяльності покликані в першу чергу забезпечити цивілізований рівень економічного і соціального добробуту населення України, що і є головною метою сталого розвитку, досягнення якої може бути здійснено лише за умови збереження і примноження природних багатств нашої Української землі для сучасного й прийдешніх поколінь.

Порушення природного ходу розвитку лісових екосистем є наслідком комплексного впливу багатьох факторів – абіотичних, біотичних, антропогенних, соціальних і технічних. Внаслідок сукупної дії різкого погіршення стану навколишнього середовища та багатьох негативних антропогенних чинників стан і стійкість лісових екосистем погіршується. Знижується приріст деревостанів, погіршується структура лісових ґрунтів, деградує трав'яний покрив, підлісок і підріст. В умовах малолісної України проблеми погіршення стану лісів, зниження їх продуктивності й стійкості до несприятливих чинників середовища стали першочерговими та зумовлюють необхідність переходу лісового господарства на сталий розвиток.

На даний час, лісистість території країни становить 15,7% від території України. Це дуже низький показник в порівнянні з європейськими країнами, де лісистість становить: у Німеччині – 30%, Норвегії – 26%, Італії – 32%, Швеції – 60%, Фінляндії – 64% [3]. Згідно даних останнього державного лісового кадастру, молодняки становлять 31,5%, середньовікові ліси - 44,6%, пристигаючі - 12,7%, стиглі і перестійні - 11,2%. Такий віковий розподіл є наслідком надмірних рубок у минулому та значних обсягів створення лісових культур. Середній вік насаджень перевищує 55 років, іде поступове старіння лісів, що сприяє погіршенню їх санітарного стану [1]. За європейськими оцінками ліси, яких не торкнулася діяльність людини, в Україні складають 59 000 га, напівприродні – 4 974 000 га, лісові плантації – 4 4225 000 га [4].

Україна відрізняється від інших європейських країн щодо лісів і лісового господарства такими особливостями: відносно низьким середнім рівнем лісистості території країни; зростанням лісів у різних природних зонах (Полісся, Лісостеп, Степ, Українські Карпати та гірський Крим), що мають істотні відмінності щодо лісорослинних умов, методів ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу; висока часта лісів (до 50%) мають режим обмеженого використання; високим відсотком заповідних лісів (13,7%), який має стійку тенденцію до зростання. Також значна площа лісів країни зростає у зоні радіоактивного забруднення; половина лісів України є штучно створеними і потребують посиленого догляду; близько 0,5 млн. гектарів лісів не надані в користування, знаходяться на землях запасу у незадовільному стані (самовільно вирубуються, гинуть від пожеж, хвороб, шкідників тощо); невизначене правове підпорядкування понад 400 тис. гектарів полезахисних лісових смуг, під захистом яких знаходиться біля 13 млн. гектарів ріллі; матеріальна база лісової науки і освіти не відповідає світовому рівню. Варто відмітити, що за останні 50 років лісистість зросла майже в 1,5 рази. Запас деревини в лісах зріс в 2,5 рази і досяг 1,8 млрд. м³ [2]. Але не зважаючи на цю позитивну тенденцію, лісові екосистеми України не відповідають принципам сталого лісокористування та еколого-економічним вимогам.

В Україні стан лісової галузі був і залишається проблемним. Зокрема, в Карпатах спостерігається деградація ялинових деревостанів, а в рівнинних умовах – соснових. Дуже складна ситуація сформувалася в Поліссі, де лісові насадження деградують у результаті надмірного техногенного навантаження на землі лісового фонду. Лісове господарство України, як і природно-ресурсна сфера в цілому, також відчуває наслідки глобальних екологічних проблем, а саме: зменшення площі лісів, що існувало в минулому і спостерігається зараз, погіршення їх породного складу і вікової структури, забруднення лісів радіонуклідами, погіршення їх стану внаслідок широкомасштабної меліорації [5]. Тому в Україні формується комплекс інституційних, організаційних та управлінських засад сталого розвитку лісового господарства, які одночасно спрямовані на використання природних ресурсів, покращення якості життя та збереження довкілля. Раціональне використання, збереження і сталі освоєння всіх видів лісів – це найважливіший чинник економічного і соціального розвитку, охорони навколишнього середовища, а також підтримки всієї системи життєзабезпечення планети. Їм належить важлива роль у підтриманні здоров'я атмосфери і біологічного різноманіття рослинного і тваринного світу, а також у збереженні ґрунтів і води. Таким чином, ліси є невід'ємним елементом процесу сталого розвитку і мають надзвичайно велике значення для людства.

Стратегічні напрями розвитку лісового господарства країни мають ґрунтуватися на міжнародних аспектах політики екологічно збалансованого розвитку лісокористування і лісовідновлення, а також ідеях сталого розвитку з проблем лісу, визначених у Лісабоні (1998 р.), та загальноєвропейських критеріях користування лісами. Критеріями сталого розвитку лісоресурсної сфери України слід вважати: збереження і збільшення лісових ресурсів та їх внесок у глобальні цикли вуглецю; збереження та підтримку продуктивних функцій лісів (деревних і недеревних); підтримання, збереження і розширення біологічного різноманіття в лісових екосистемах; підвищення захисних та інших соціально-економічних функцій лісів у процесі ведення лісового господарства. У зв'язку з становленням нових економічних відносин в нашій державі та необхідністю подолання протиріч між екологічними, економічними і соціальними цілями запровадження сталого розвитку лісового господарства є необхідним для збільшення площі лісів.

Для впровадження стратегії сталого розвитку лісового господарства в нашій країні необхідно здійснювати такі заходи:

– удосконалення нормативно-правової бази у галузі лісового господарства та її гармонізація з міжнародними принципами сталого розвитку та управління лісами;

- збереження біологічного різноманіття лісів;
- запровадження принципів невиснажливого лісокористування та екосистемного підходу в процесі реформування і збалансованого розвитку лісового господарства;
- інвентаризацію та оптимізацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду на землях лісового фонду;
- удосконалення системи лісокористування (вік, види, способи рубок та їх планування) у розрізі природних зон;
- посилення стійкості лісових екосистем до негативних факторів навколишнього середовища, зростаючого антропогенного навантаження, змін клімату;
- державна підтримка спрямована на природоохоронні цілі та стале управління лісами;
- проведення ефективного моніторингу стану лісів;
- запровадження правових та економічних механізмів стимулювання щодо використання природозберігаючих технологій або їх елементів, охорони, захисту, відновлення лісів;
- забезпечення охорони та відтворення лісів у межах населених пунктів та лісів, які створені або створюються на землях приватної форми власності;
- здійснення лісгосподарських заходів з урахуванням регіональних еколого-економічних та соціальних особливостей;
- удосконалення економічно-фінансового механізму підвищення прибутковості ведення лісового господарства в лісозабезпечених регіонах;
- посилення функцій і ролі державної лісової охорони;
- розширення міжнародного співробітництва;
- розвиток лісової інфраструктури;
- інформування громадськості про стан лісового господарства, залучення до прийняття рішень щодо використання природного потенціалу лісів, екологічне виховання;
- покращення наукового та кадрового забезпечення.

Це все сприятиме переведенню лісового господарства на засади сталого розвитку та ефективному управлінню лісовим господарством, збільшенню площі лісів держави, задоволенню потреб суспільства в лісових ресурсах, поліпшенню водо-регулюючих, ґрунтозахисних, рекреаційних та інших корисних властивостей лісів створенню сприятливіших умов для розвитку підприємництва та нових робочих місць, зменшенню загрози деградації земель, зростанню частки продукції лісового господарства у внутрішньому валовому продукті, забезпеченню зайнятості та соціальної захищеності працівників лісового сектору, зростанню інвестицій у лісову галузь а також гармонізації норм ведення лісового господарства України з відповідними критеріями Європейського Союзу.

Використані літературні джерела:

1. Державне агенство лісових ресурсів України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://dklg.kmu.gov.ua>.
2. Концепція реформування та розвитку лісового господарства від 18 квітня 2006 р. N 208-р.
3. Лісистість країн Європи [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://atmwood.com.ua/2012/02/17/lesistost-stran-evropu/>.
4. Лісова політика Європейського Союзу щодо розвитку сталого лісового господарства [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.derevo.info/ru/content/detail/75>.
5. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К.: Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України", 2012. – 72 с.